

ÇOCUK İSTİSMARINI ÖNLEYİCİ ÇALIŞMALAR

PSİKO-EĞİTSEL PROGRAM ÖRNEĞİ

Hazırlayan: Mustafa YILDIZ / Psikolojik Danışman

“Çocuk İstismarı ve İhmalini Önleyici Çalışmalar” kapsamında hazırlanmıştır.

Ankara
Mayıs, 2012

İÇİNDEKİLER

1. Giriş.....	1
1.1. Fiziksel İstismar.....	1
1.2. Cinsel İstismar.....	2
1.3. Duygusal İstismar.....	2
1.4. İhmal.....	3
2. Program.....	5
2.1.I. Oturum.....	6
2.1.1. Hedefler.....	6
2.1.2. Materyaller.....	6
2.1.3. Süreç.....	6
2.2.II. Oturum.....	8
2.2.1. Hedefler.....	8
2.2.2. Materyaller.....	8
2.2.3. Süreç.....	8
2.3.III. Oturum.....	9
2.3.1. Hedefler.....	10
2.3.1. Materyaller.....	10
2.3.2. Süreç.....	10
2.4.IV. Oturum.....	11
2.4.1. Hedefler.....	11
2.4.2. Materyaller.....	12
2.4.3. Süreç.....	12
2.5.V. Oturum.....	13
2.5.1. Hedefler.....	13
2.5.2. Materyaller.....	13
2.5.3. Süreç.....	13
3. Sonuç.....	15
KAYNAKÇA.....	16

ÇOCUK İSTİSMARINI ÖNLEYİCİ ÇALIŞMALAR: PSİKO-EĞİTSEL PROGRAM

1. Giriş

Çocuk, yetişkinlerin küçültülmüş modeli değil, kendine özgü zeka ve kişilik özellikleri ile donatılmış özgür bir bireydir (Yavuzer, 1986: Akt., Bilge, 2006). Çocuk Hakları Sözleşmesinin 1. Maddesine göre ise “Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç 18 yaşına kadar her insan” çocuk sayılır.

Çocuk istismarı ve ihmali ebeveynlerin veya çocuktan sorumlu kişilerin giriştiği veya girişmeyi ihmal ettiği eylemler sonucunda, çocukları kaza sonucu olmayan hasarlar almalarıdır. Bu hasarlar ise sosyo-ekonomik etkenler, ana ve babalarda gözlenen özellikler ve çocuklarda gözlenen özellikler ışığında üç grupta incelenmektedir (Bilge, 2006).

Çocuk istismarı bir çok kaynağın ışığı altında, 18 yaşın altında bulunan çocuğun ana-babası veya bakmakla yükümlü diğer kişiler tarafından fiziksel, duygusal, zihinsel ve cinsel gelişimlerini engelleyen veya fiziksel veya psikolojik olarak zarar veren, kaza sonucu olmayan durumlara maruz bırakılması olarak tanımlanmaktadır (Bilge, 2006). Çocuk istismarı; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmali olarak dört temel grupta incelenmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007). Bilge’ye (2008) göre, çocuk istismarı ve ihmali üç boyutta incelenmektedir. Bunlar fiziksel, cinsel, duygusal ve siyasal-dinsel istismardır. İhmal ise fiziksel, cinsel ve duygusal olarak yaşanmaktadır.

1.1. Fiziksel İstismar: Fiziksel istismar en yaygın anlamıyla “çocuğun kaza dışı yaralanması” şeklinde açıklanabilir. En sık rastlanılan ve belirlenmesi en basit olan istismar türüdür (Tıraşçı ve Gören, 2007). 18 yaşından küçük bir bireyin gelişiminde ve işlevselliğinde devamlı bozukluk ve yaralanmalara sebep olan, kaza dışı oluşan ve ona acı veren, insanın çocuğa yönelttiği şiddete fiziksel istismar denilmektedir (Bilge, 2006). Çocuk işçiliği, çocuğa fiziksel olarak zarar veren ve sık rastlanılan istismar türüne örnek olarak verilebilir. Ayrıca çalışan çocuklar sosyal, psikolojik olarak da zarar görmektedirler (Erbay, 2008). Yücel (1993), fiziksel istismar içinde yer alan davranışları itme, tekmeleme, tokatlama, çimdikleme, ısırma, boğazına sarılma, ele geçirdiği cisimle saldırma, kemik kırma, evden kovma, ölüme neden olma ve terk etme olarak açıklamıştır (Akt., Bilge, 2006).

1.2. Cinsel İstismar: Cinsel istismar çok geniş bir perspektifte incelenmelidir. Okşamayı içine alan uygunsuz fiziksel temas ve çıplakla genel cinsel uyarımda bulunmadan, anne-baba veya diğer aile fertlerinin başlattığı cinsel aktivitelere kadar uzanan eylemlerin genel adı istismardır. İstismarcılar çoğunlukla yetişkinler, kurbanlar ise çocuklardır. İstismarcının genç yetişkin, kurbanın daha küçük bir çocuk olması da mümkündür (Polat, 2006: Akt., Bilge, 2008). Ayrıca cinsel istismarın dört türü vardır. Bunlar: Görülebilen cinsel kötü davranış, örtük cinsel davranış, duygusal cinsel kötüye kullanma ve bedensel kötüye kullanmadır (Cüceloğlu, 1993: Akt., Bilge, 2008). Cinsel istismarın sonuçları; cinsellik üzerine etkiler, emosyonel etkiler, depresif duygudurum üzerine etkiler, anksiyete şeklindeki etkiler, davranışsal etkiler ve kişilik gelişimine etkiler olarak görülebilmektedir (Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007).

Cinsel istismar, çocuk istismarı tipleri içerisinde saptanması güç olan bir diğer istismar türüdür. Bunun yanında cinsel istismarın yaygınlığı konusundaki oranlar büyük farklılıklar göstermektedir. Gerçek yaygınlığın kadınlar için %12-17, erkekler için %5-8 olduğu düşünülmektedir ve cinsel istismarın her sosyoekonomik düzeyde görülmesi de mümkündür. Cinsel istismarın ortadan kaldırmanın en etkili yolu ise oluşmasını önlemek ve buna yönelik programlar geliştirmektir. Çocuklara yönelik olan bu programlar, olası istismar durumlarını tanımalarını, uygun bir yolla tepki göstermelerini ve böyle bir durumda güvendikleri bir erişkine olayı anlatmalarını amaçlamaktadır. Ebeveyn eğitimi, ev ziyareti programı, kurumlarda çocuk istismarını önlemeye yönelik çalışmaların yapılması, yardım isteğinde bulunan ebeveynlere cevap vermekte önemli role sahip olacaktır. Çocuk istismarını önlemek ve kamuoyunu hareketlendirmek için medyadan yararlanmak çocuk istismarını kapsamlı olarak önleme de oldukça önemlidir (Tıraşçı ve Gören, 2007).

1.3. Duygusal İstismar: Duygusal istismar ve ihmal oldukça sık olmakla birlikte, fark edilmesinde, tanımlanmasında, anlaşılmasında ve yasal olarak kanıtlanmasında zorluklarla karşılaşmaktadır (Glaser, 2002: Akt., Taner ve Gökler, 2004). Duygusal istismar, çevredeki yetişkinler tarafından gerçekleştirilen, çocuğun kişiliğini zedeleyici, duygusal gelişimini engelleyici eylemler ya da eylemsizlikler olarak tanımlanır. Fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çoğunda duygusal istismar ve ihmal de yer almaktadır. Fiziksel istismar ve ihmal olgularının %90'ında duygusal istismar ve ihmal olduğu da saptanmıştır. Fiziksel ve cinsel istismarın olmadığı durumlarda da duygusal istismar ve ihmal gerçekleşebilmektedir. Bu şekliyle, duygusal istismarın çocuk ve ergenlerin yaşadığı en sık görülen istismar tipi olduğu

açıklanmıştır (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999: Akt., Taner ve Gökler, 2004). Çocuğa bağırma, reddetme, aşağılama, küfretme, yalnız bırakma, yanılma, korkutma, yıldırma, tehdit etme, duygusal bakımdan ihtiyaçlarını karşılamama, yaşın üzerinde sorumluluklar bekleme, kardeşler arasında ayırım yapma, değer vermeme, önemsememe, küçük düşürme, alaylı konuşma, lakap takma, aşırı baskı ve otorite kurma, bağımlı kılma ve aşırı koruma görülen duygusal istismar türleridir (Polat, 2000: Akt., Tıraşçı ve Gören, 2007).

Fiziksel istismar ve ihmal olguların da duygusal istismar ve ihmal olduğunu aile içi şiddetin sonuçları göstermektedir. Aile içindeki şiddete görsel veya işitsel olarak maruz kalan çocuklara “sessiz”, “unutulmuş” ya da “görünmez” kurbanlar adı verilir (Edleson 1999: Akt., Vahip, 2002). Bu çocuklar son yıllarda duygusal kötüye kullanılma kategorisi içinde düşünülmektedir. Doğrudan şiddet görmemiş de olsalar, bu çocuklar diğer kötüye kullanılmış ya da ihmal edilmiş çocuklarla aynı türden belirtileri göstermektedir (Stephens, 1999: Akt., Vahip, 2002).

1.4. İhmal: Çocuğa bakmakla yükümlü kişi ve kişilerin bu yükümlülüğü yerine getirmemesi, beslenme, giyim, sağlık, sosyal ve duygusal gereksinimler ya da yaşam koşulları için gerekli ilgiyi göstermeme gibi, çocuğu fiziksel veya duygusal olarak ihmal etme olarak tanımlanmaktadır. İstismar ve istismar çeşitlerine daha göreceli olduğu için tanı koymakta zorluk yaşanmaktadır. İhmal ve istismarı ayırtan en temel nokta ihmalin pasif, istismarın ise aktif bir davranış şekli olmasıdır. İhmal, özellikle büyüme geriliği olan, uyumsal güçlük yaşayan, eğitim gereksinimleri karşılanmakta yetersiz olan çocuklarda akla gelmelidir (Polat, 2004: Akt., Tıraşçı ve Gören, 2007).

Çocuk istismarına önlem alınması ve istismarın önlenmesinde disiplinler arası bir yaklaşımın önemsenmesi ve ekip çalışması gerekmektedir. Ekip çalışmasında yer alacak meslek elemanlarına örnek olarak avukatlar, çocuk gelişimcileri, pediatristler, psikologlar, psikolojik danışmanlar ve sosyal çalışmacılar gösterilebilir (Bilge, 2006). Bu çalışmalarını gerçekleştiren meslek elamanlarından psikolojik danışmanlar, üniversitelerin Eğitim Fakültelerinin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümlerinden mezun olmaktadır. Ekip çalışması gerektiren psikolojik danışmanların iş alanlarından birisi ise, eğitim kurumlarından, okullarda yapılan önleyici ve geliştirici çalışmalardır.

Psikolojik danışmanların orta öğretim, ilköğretim ve okul öncesi eğitim kurumlarında yaptıkları bu çalışmalar ciddiye gerektirmektedir. Bu çalışmalardan grup rehberliği, daha çok, duruma alıştırma (oryantasyon), sosyal, eğitsel, mesleki bilgi verme amacıyla çok sayıda kişiye yönelik ve genellikle zihinsel düzeyde olan veya öğrencilerde davranış değişikliği oluşturabilecek paket programların verilmesini içeren hizmetlerdir. Grup rehberliğinde verilecek olan bilgiler önceden bellidir, yani gündemlidir (Voltan Acar, 2008). Çocuk istismarı ve ihmali konusunda geliştirilen psiko-eğitsel programlar ile okullarda görev yapan meslek elemanları, çocukların ebeveynleri bilinçlendirilebilmektedir. Bu çalışma da ebeveynlere hazırlanmış olan bir program örneğidir.

2. Program

Eğitim programı, bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı, milli eğitim ve kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik olarak yapılan tüm faaliyetleri kapsamaktadır (Varış, 1994: Akt., Demirel, 2007). İyi bir eğitim programı ise, işlevsel, esnek, bilimsel, uygulanabilir, amaçlara yönelik, toplumu ve ekonomiye uygun olarak hazırlanan özellikleri taşımaktadır (Kemal Önder, 1986). Ebeveynler için hazırlanmış olan bu grup rehberlik programı ise, bu özellikler doğrultusunda, anne ve babaları çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgilendirerek bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmadaki hedef grup ilköğretim birinci kademedeki okuyan öğrencilerin ebeveynleridir.

Grup Planı

I. Amaç: Bu psiko-eğitsel program, anne ve babaları çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgilendirerek bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

II. Grubun Biçimi: Grubumuz gönüllü üyelerden oluşmaktadır. Katılım mümkün olduğunca sürekli olacaktır ve sonradan grup içine başka bir üye alınmayacaktır. Grubumuzda süreç, grup liderinin anlattıkları ve grup üyelerinin paylaşımlarından oluşan karşılıklı etkileşim biçiminde sürdürülecektir.

III. Grubun Oluşturulması: Grubumuz eşit sayıda anne-babalardan oluşacaktır (dokuz anne, dokuz baba). Belli bir amaca yönelik özel bir grup olduğu için yaş ranjı ve sosyo-ekonomik durum dikkate alınmayacaktır.

IV. Grubun Örgütlenmesi: Grubumuz her hafta Perşembe günü 10.00-11.00 saatleri arasında okulumuzun seminer odasında 60 dakika ve beş oturum olmak üzere toplanacaktır. Grupta uyulacak genel ve özel kurallar ilk oturumda üyelerin katılımlarıyla konuşularak belirlenecektir.

V. Grubun değerlendirilmesi: Grup oturumlarının başında grup lideri içinde bulunulan oturumda neler yapılacağını ve bir önceki oturumda neler yapıldığını kısaca açıklar. Oturum

sonlarında grup üyelerinin oturuma ilişkin paylaşımları alınır ve karşılıklı etkileşim içinde oturumlar sonlandırılır.

2.1.I. Oturum

2.1.1. Hedefler

1. Grubun amacını kavrayabilme
2. Grup kurallarını oluşturma ve bu kurallara uyma konusunda ortak bir anlayış geliştirebilme
3. Çocukların duygularını ve duygu yüzlerini anlayabilme
4. Çocuk istismarı ve ihmali tanımlayabilme
5. İstismar ve ihmalin farklılıklarını kavrayabilme

2.1.2. Materyaller:

1. Sezen Aksu'nun "Çocuk" şarkısı, 2. Kağıt ve not defteri, 3. Çeşitli materyallerin bulunduğu dosya, 4. Bir rulo tuvalet kağıdı, 5. Toplu iğneler, 6. Küçük boyda bir pano, 7. Bilgisayar ve projeksiyon

2.1.3. Süreç:

1. Çocukların anne babaları kapıda karşılanarak, herkese "Hoş geldiniz" denilir. Bu sırada Sezen Aksu'nun "Çocuk" şarkısı, ortama uygun ses düzeneğiyle ve şarkının sözlerinin bulunduğu slayt gösterisi (EK-1) ile anne babaların ortama uyumu sağlanır (6 dakika).

2. Etkili grup ortamı sağlamak amacıyla anne babaların "U" düzeniyle oturmaları sağlanır ve oturumlara bu oturma düzeni ile devam edileceği söylenir.

3. Grup lideri kendisini tanıtır. Grubun amacına ve sürecine ilişkin açıklamalar yapar (2 dakika).

4. Üyelerin birbirini tanımaları ve iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla 'Tuvalet Kağıdı' tanışma etkinliği uygulanır.

“Grup lideri yerlerinde oturan üyelere bir rulo tuvalet kâğıdını verir. Rulodan istedikleri sayıda parçayı koparıp almalarını ister. Herkes kâğıtlarını aldıktan sonra, Grup lideri sırayla her katılımcıdan koparttığı kâğıt parçalarının sayısı kadar kendi hakkında bir şeyler söylemesini ister. Her katılımcının kendi hakkında en az bir şeyi diğer katılımcılarla paylaşması gerekir.” (10-12 dakika).

5. Üyelere küçük not defteri dağıtılarak oturumlar süresince deftere kişisel olarak not tutabilecekleri, duygu ve düşüncelerini yazabilecekleri belirtilir. Ayrıca bu defterlerin onlara özel olduğu açıklanır ve defterde yazılanların grupta okunmayacağına dair bilgi verilerek güven ortamı sağlanır. Böylece üyelerin oturumlardan etkili şekilde yararlanmaları ve kendilerini izlemeleri sağlanmaya çalışılır (2-3 dakika).

6. Üyelere oturumlarda uyulması gereken kurallara ilişkin birkaç örnek verilir. Bu sırada üyelerin, uygulanmasını istedikleri kuralın/kuralların olup olmadığı ile ilgili görüşler alınır. Böylelikle ortak kurallar oluşturulması ve üyelerin gruba ait olmaları açısından önemlidir (3-4 dakika).

7. Anne-babaların çocuklarını bir veya iki cümle ile tanımlaması istenir ve bunu grup içinde paylaşması istenilir. Grup lideri bu paylaşım esnasında anne-babaların olumlu özelliklere mi?, olumsuz özelliklere mi? değindiğine dikkat eder. Ailelerin tutumlarını ve bakış açılarını öğrenmek için önemlidir (6 dakika).

8. Çeşitli duygu, davranış ve özelliklere sahip çocuk resimlerinin bulunduğu slayt gösterisi (EK-2) sunulur. Her slayt üzerinde bir süre durulur ve çocukların neler hissettiği konusunda, anne-babalardan, tek kelime ile duyguların açıklanması istenilir. Duygular ifade edilirken yardımcı olunur ve ifade edilen duyguların sebepleri doğrultusunda hareket edilir. Ardından açıklanan duygulara neden olabilecek yaşantıların neler olabileceği üzerinde durulur (10-12 dakika).

9. “İstismar” ve “ihmal” kavramlarına ilişkin olarak anne-babaların görüşleri alınır. Sonra çocuk istismarı ve ihmaline ilişkin ilgili slayt gösterisi (EK-3) kullanılarak bilgi verilir. Bilgi verilirken grup üyelerinin paylaşımını alınır (8 dakika).

10. “Çocuklar ne gibi haklara sahiptirler. Öncelikle kendi çocukluğunuzu, ardından çocuğunuzu/çocuklarınızı düşünerek yaşantılarınızı paylaşır mısınız?” diyerek çocukların ne gibi haklara sahip olduğu konusunda, çocuk haklarına yönelik, paylaşım sağlanır. Ardından Çocuk Hakları Sözleşmesinin basit şekli ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin özeti verilir (EK-4). Bu dosyanın gelecek haftaya kadar incelenmesi istenilir (6-8 dakika).

11. Üyelerden oturumla ilgili paylaşım istenir. Sonra üyelerden birer tane toplu iğne almaları istenir ve bu toplu iğneyi, oturum alanını terk ederlerken, panoya batırmaları istenilir. Üyelerden, bu uygulamanın nedenine ilişkin soru gelirse, toplu iğne ile ilgili gerekli açıklamaların son oturumda yapılacağı söylenilir (2-3 dakika).

2.2.II. Oturum

2.2.1. Hedefler

1. Duygusal istismar ve ihmali kavrayabilme
2. Hangi davranışların duygusal istismar ve ihmale ilişkin olduğunu ayırt edebilme
3. Duygusal istismar ile diğer istismar türlerinin ilişkisini kavrayabilme
4. Duygusal istismarın çocuklar üzerindeki etkilerini anlayabilme

2.2.2. Materyaller:

1. Çeşitli belgelerin (A4 kağıtlar, “Duygusal İstismarın Diğer İstismar Türleriyle İlişkisi ve Duygusal İstismarın Etkileri” belgesi ve “Sen Ne Kadar Samimisin?” isimli belge) bulunduğu dosya, 2. Prof. Dr. Uğur ÖNER’in “Duygusal İstismar” videosu, 3. “23 Nisan 2011’de Çocuklarımızın Yaşadıkları” videosu, 4. Toplu iğneler, 5. Bilgisayar ve projeksiyon,

2.2.3. Süreç:

1. Bir önceki oturumda neler yapıldığı özetlenir. Önceki oturumla ilgili söz hakkı almak isteyen varsa kısaca söz hakkı verilir (2-3 dakika).

2. Önceki oturumda verilen ödevle ilgili paylaşım alınır. “İnceleme sırasında neleri fark ettiniz? Ne gibi haklarınızın çiğnendiğini düşünüyorsunuz?” soruları yöneltilir. Gönüllü üyelere söz verilir ve bugünkü oturuma geçilir (8 dakika)

3. Bu oturumda neler yapılacağına ilişkin kısaca açıklama yapılır. Bu oturumda edinilen bilgilerin yaşamları ile ilişkisine ve önemine vurgu yapılır (3 dakika).

4. Duygusal istismar ve ihmal ile ilgili slayt gösterisi (EK-5) sunulur. Slayt gösterisinde Prof. Dr. Uğur ÖNER’in duygusal istismar videosu, çeşitli karikatürler ve farklı duyguları yansıtan resimler yer almaktadır. Üyelere, sunum süresince, gösterilen çocuk yüzlerinin duygularının neler olabileceği de sorulur ve video üzerinden üyelerin paylaşımı alınır. Bu, duyguları anlama ve ayırt etme açısından önemlidir (14 dakika).

5. Üyelerden, altışarlı olarak, üç farklı gruba bölünmeleri istenir. “Duygusal İstismarın Diğer İstismar Türleriyle İlişkisi ve Duygusal İstismarın Etkileri” belgesi (EK-6) her gruba bir tane verilmek üzere dağıtılır. Her grubun üyelerinin bu belge üzerinde tartışması istenilir. Ardından her bir grup arasından bir sözcü belirleyerek yaşantı paylaşacaktır. İstismar türleri arasındaki ilişki örneklerle açıklanacaktır. Sonra haber niteliği taşıyan “23 Nisan 2011’de Çocuklarımızın Yaşadıkları” isimli video (EK-7) gösterilerek duygusal istismar, grup lideri tarafından açıklanır(16 dakika).

6. Duygusal ihmal, duygusal ihmal ile ilgili davranışlar ve bu davranışlara etki eden etmenler medya üzerinden açıklanır. Medyanın en önemli ögesi olan televizyon üzerinden açıklama için uygun örnek olacaktır. Grup lideri boş A4 kâğıtlarını üyelere dağıtır. Sonra “Sen Ne Kadar Samimisin?” isimli belgeyi (EK-8) alır ve maddeleri, üyelerin işaretlemelerine zaman vererek, okur. Sonuçlar üzerinden grup içerisinde paylaşım sağlanır. Bu çalışma ile duygusal istismar ve ihmalin oluşumunu artıran, diğer istismar türleriyle ilişkili olan durumların varlığına değinilir. Böylece üyeler televizyon başında fazla zaman geçirmenin çocuklara olan olumsuz etkilerini fark ederler. Ayrıca medyanın olumsuz özelliklerinin fark edilmesi açısından da önemlidir (10 dakika).

7. Oturumda yapılanlar özetlenir ve üyelerden oturumda öğrendikleri önemli noktaları belirtmeleri istenir. Belirtilmeyen önemli noktalar açıklanır ve oturum sonlandırılır.

Üyelerden, oturum yerini terk ederlerken, toplu iğne almaları ve panoya batırmaları istenir (4-5 dakika).

2.3.III. Oturum

2.3.1. Hedefler

1. Cinsel istismarı ve ihmali kavrayabilme
2. Cinsel istismar ve ihmalin çocuklar üzerindeki etkilerini anlayabilme
3. Cinsel istismara ilişkin yanlış inançları anlayabilme
4. Cinsel istismar vakası ile karşılaşıldığında ne yapılabileceğini kavrayabilme

2.3.1. Materyaller:

1. Çeşitli belgelerin (Yanlış inançlar belgesi, A4 kağıtlar) bulunduğu dosya, 2. Prof. Dr. Şevki SÖZEN'in "Cinsel İstismar" videosu, 3. "Küçük Kızın Yaşadığı Cinsel İstismar" videosu, 4. Toplu iğneler, 5. Bilgisayar ve projeksiyon

2.3.2. Süreç:

1. Önceki oturumda neler yapıldığı özetlenir. Sonra üçüncü oturuma geçilir ve bu oturumda hangi konulara değinileceği üyelere açıklanır (2-3 dakika).

2. Cinsel istismar ve ihmal ile ilgili slayt gösterisi (EK-9) sunulur. Slayt gösterisinde Prof. Dr. Şevki SÖZEN'in "*Cinsel istismar*" videosu gösterilir. Üyelerin cinsel istismar ile ilgili olarak paylaşımları alınır. Slayt gösterisinde, cinsel istismar ve ihmalin çocuklar üzerindeki etkileri konusunda üyelere açıklama istenilir. Bu cinsel istismar ve ihmali kavrama ve etkileri üzerinde farkındalık kazanma açısından önemlidir (14 dakika).

3. Üyelerden üç gruba bölünmeleri istenir. Ardından üyelere, cinsel istismar ile ilgili doğru ve yanlış olarak neler bildiklerini kendi grupları içerisinde tartışmaları istenir. Not almaları için A4 kâğıtlardan her gruba birer tane verilir. Cinsel istismar ve ihmal ile ilgili inançlarla ilgili üyelerin görüşleri alınır. Daha sonra bu çalışma için hazırlanmış olan "*Yanlış inançlar belgesi*" (EK-10) üyelere dağıtılır. Yanlış inançlarla birlikte doğruların da yer aldığı bu belge

üzerinde çalışılır. Bu belgelerin üyelere kalacağı da belirtilir ve ortak bir paylaşım alınır. Üyelerin yanlış inançları doğruları ile birlikte öğrenmeleri bu konuda bilinçlenmeleri açısından önemlidir (10 dakika).

4. A4 kâğıtlar üyelere dağıtılır. Toplumda cinsel istismarı gösteren “*Küçük Kızın Yaşadığı Cinsel İstismar*” videosu (EK-11) üyelere sunulur. Cinsel istismar yaşayan çocuğun bu yaşantıdan sonra hangi duygusal ve davranışsal göstergelerinin olabileceği üyelere sorulur. Üyelerden bu göstergeleri dağıtılan kâğıtlara yazmaları istenir. Daha sonra olayda yer alan göstergeler üzerinde tartışılır ve eksik kalan yerler tamamlanır (7-8 dakika).

5. Cinsel istismara maruz kalan çocukların en hızlı ve etkili yolla yardım alabileceği kişilere başvurması gerekmektedir. Ailesine veya güvenli merkezlere ulaşması gereken çocuk hiç çekinmeden maruz kaldığı durumu açıklamalıdır. Çocuklarımızın böyle bir tutum sergilemesi için ise anne-baba tutumları son derece önemlidir. Anne-baba tutumları ile ilgili slayt gösterisi (EK-12) üyelere gösterilir. Çocukla iletişimimizin nasıl olması gerektiği konusunda çeşitli olaylar üzerinden açıklama yapılır ve farkındalık sağlanır. Bu cinsel istismar vakalarını önleyici çalışma olarak da önemlidir (12 dakika).

6. Üyelerden bu çalışmada A4 kâğıtların arka yüzünü kullanmaları istenir. Öncelikle “Herhangi bir cinsel istismar vakasıyla karşılaşıncı ne yapardınız?” sorusu sorulur. Sonra “*Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar ile Karşılaşıncı Ne Yapmalıyım*” slayt gösterisi (EK-13) sunulur. Üyelerden slayt çalışması sonunda cinsel istismarla karşılaşıncı iletişime geçilecek hatları not almaları istenir (7-8 dakika).

7. Üyelerin rahatlama açısından kısa süreli nefes egzersizleri yaptırılır. Sonra oturumda yapılanlar özetlenir ve üyelere paylaşımında bulunmaları istenir. Üyelerden, oturum yerini terk ederlerken, son olarak toplu iğne almaları ve panoya batırmaları istenir (4-5 dakika).

2.4.IV. Oturum

2.4.1. Hedefler

1. Fiziksel istismar ve ihmali kavrayabilme
2. Fiziksel istismar ve ihmali davranışlarını örneklendirebilme

3. Fiziksel istismarın kısa ve uzun vadede çocuk üzerindeki etkilerini anlayabilme

2.4.2. Materyaller:

1. Zülfi Livaneli'nin "Mutluluk" filmi, 2. Çeşitli belgelerin bulunduğu dosya, 3. Prof. Dr. Uğur ÖNER'in "Fiziksel İstismar" videosu, 4. Toplu iğneler, 5. Bilgisayar ve projeksiyon

2.4.3. Süreç:

1. Önceki oturumda neler yapıldığı özetlenir. Sonra dördüncü oturuma geçilir ve bu oturumda hangi konulara değinileceği üyelere açıklanır (2-3 dakika).

2. Zülfi Livaneli'nin "Mutluluk" (EK-14) filminin 1-9. dakikalarında yer alan sahneleri gösterilir. Çocuğa yönelik fiziksel istismarın neler olabileceği üyelere sorulur ve paylaşım alınır. Sonra fiziksel istismar ve diğer istismar türleri ile ilişkisi olup olmadığı konusunda grup üyelerinin paylaşımları alınır. Üyelerin istismar türleri arasında bağlantı kurmalarını sağlamak için bu konu üzerinde durulur (15 dakika).

3. Üyelere dağıtmak üzere belgelerin bulunduğu dosya (EK-15) içerisinde "Çocuk Neyi Öğrenir?" belgesi üyelere dağıtılır ve üyelerin bu belge üzerinde paylaşımda bulunmaları istenir. Sonra, üyelere, "Fiziksel istismar öncesinde çocuğunuza vurmaya düşündüğünüz anlardan birini örnek veriniz?" denilir. "O olayın sorumlusu ya da sorumluları kimlerdi?" diye sorarak anne-babaların yaptığı yanlışlara vurgu yapılır. Çocuklarının özelliklerini kazanmasında anne-babaların model olduklarını belirtiniz. Paylaşımın ardından üyelere "Çocuğumu Yeniden Yetiştirmek Mümkün Olsaydı" belgesi dağıtılır. Üyelerin geçmişle bağlantı kurmaları ve düşünmeleri bunların üzerinde durulur (15 dakika).

4. Fiziksel istismar ve ihmalin ne olduğu, hangi davranışların fiziksel istismar olduğuna değinilir. Yaygın olarak görülen kadına yönelik şiddete değinilir ve çocuklara etkisi açıklanır. Fiziksel istismarın diğer istismar türleri ile ilişkisine değinilerek de bilgi verilir. Bilgi verilirken ilgili slâyt gösterisi (EK-16) kullanılır (15 dakika).

5. Prof. Dr. Uğur ÖNER'in "Fiziksel İstismar" (EK-17) videosu gösterilerek çocuklarımıza karşı tutumlarımızın onları nasıl etkilediğine değinilir. Anne-babalardan kendi yaşantılarından

yararlanarak şiddet görüp görmedikleri sorulur. İlgili yaşantısından sonra nasıl etkilendiği öğrenilir ve üyelerin farkındalık kazanmaları sağlanır. Bundan sonra anne-babalara, çocuklarına nasıl davranacakları sorulur ve gönüllü üyelere söz hakkı verilir. Ayrıca mutlu ve sağlıklı bir bireyin, ailenin ve toplumun oluşmasında olumsuz davranışlardan kaçınmak çok önemlidir, mesajı üyelere aktarılır (10 dakika).

6. Oturumda yapılanlar özetlenir ve üyelere paylaşımda bulunmaları istenir. Üyelerden, oturum yerini terk ederlerken, son olarak toplu iğne almaları ve panoya batırmaları istenir (2-3 dakika).

2.5.V. Oturum

2.5.1. Hedefler

1. Bir çocuğun istismar edildiğini fark edince neler yapılacağını bilme
2. Bir istismar vakasıyla karşılaşınca nerelere başvurulacağını bilme
3. Çocuk istismarı ve ihmaliinde bireysel ve toplumsal çözüm yollarını kavrayabilme
4. İlgı ve sevginin çocuk yetiştirmedeki önemini anlayabilme
5. Grup süreci hakkında değerlendirme yapabilme

2.5.2. Materyaller:

1. “Teddy ve Öğretmeni” videosu, 2. “Son Ders” belgesi, 3.”Sen Uyurken” belgesi, 4. Sezen Aksu'nun “Çocuk” şarkısı, 5. Toplu iğne bulunan pano, 6. Bilgisayar ve projeksiyon

2.5.3. Süreç:

1. Önceki oturumda neler yapıldığı özetlenir. Üyelere bu oturumun son oturum olduğu söylenir ve bu oturumda hangi konulara değinileceği üyelere kısaca açıklanarak oturuma geçilir (2-3 dakika).

2. “Teddy ve Öğretmeni” videosu (EK-18) üyelere izlettirilir. Sevgi ve ilginin ne kadar önemli olduğu bu video üzerinden açıklanır. Üyelerden yaşamlarında ilgi ve ilgisizlik, sevgi ve nefretle ilgili yaşantıların olumlu ve olumsuz sonuçlarını paylaşmaları istenir. Çocuklara

karşı gösterilen sevgi, şefkat, merhamet ve ilginin üstünlüğüne, olumluluğuna vurgu yapılır (12 dakika).

3. Çocuk istismarı ve ihmalinin toplumu ilgilendiren sorun olduğu, ilgili slayt gösterisi (EK-19) ile üyelere açıklanır. Önleyici çalışmalar hakkında bilgi verilir ve bu grup rehberlik programının da önleme programı olduğu söylenir. Ayrıca çocuk istismarı ve ihmaliinde önleyici çalışmaların önemi açıklanır (8 dakika).

4. Üyelere: “Çocuklara yönelik herhangi bir istismar türüyle karşılaştığınızda ne yaptınız?”, “Nerelere başvururdunuz?” soruları yöneltilir. Öncelikle üyelerin paylaşımı alınır. Sonra istismar olgusunda başvurulacak yerler konusunda bilgi verilir (5 dakika).

5. Üyelere: “Sen Uyurken” (EK-20) belgesi dağıtılır ve grup lideri bu çalışmayı üyelere okur. Sonra bu çalışma üzerine paylaşım alınır ve etkileşim sağlanır (8 dakika).

6. Üyelerin her hafta toplu iğne batırdıkları pano ile ilgili açıklamalar yapılır. Bu açıklamalar için “Son Ders” (EK-21) belgesi üyelere dağıtılır ve grup lideri bu yazıyı üyelere aktarır. Uzun süreli ve kalıcı etkileri olan, toplumsal bir olgu, çocuk istismarı bu çalışma üzerinden üyelere açıklanır (10 dakika).

7. Üyelere oturumda yapılanlar kısaca özetlenir (2 dakika).

8. Programın amacına ulaşmış ulaşmadığını kontrol etmek için üyelere; “Bu grup rehberlik programına katılarak neler kazandınız? Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?” diyerek her üyeden paylaşımında bulunması istenilir (8 dakika).

9. Sezen Aksu'nun “Çocuk” şarkısı (EK-22) açılır ve grup üyelerine bu eğitime katıldıkları için teşekkür edilir. Grup üyelerinin iyi hissetmesini sağlanır. Ardından eğitim sonlandırılır ve üyelere eğitimden çıkarılarken tek tek teşekkür edilir (6 dakika).

3. Sonuç

ocuk istismarı ve ihmali toplumsal bir olgudur. Bu nedenle ocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi için ilgili tüm kurumlar ve kişilerin ortak bir anlayış geliştirerek birlikte hareket etmeleri gerekmektedir. Okullarda yapılabilecek nleme çalışmaları için ise önemli görevler psikolojik danışmanlara düşmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının yapacakları çalışmalar bu nedenle de önem kazanmaktadır. Psikolojik danışmanlar okullarda psiko-eğitsel programlar geliştirerek; anne-babalara ve öğretmenlere grup rehberliği yapılabilir. Burada verilen program anne-babalara hazırlanmış olup beş oturumdan oluşmuştur ve her oturum bir saat olacak şekilde düzenlenmiştir. Oturumlarda hedeflere uygun materyaller kullanılmış ve sürecin işleyişi sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

Bilge, F. (2006). Çocuk İstismarı ve İhmali. Ş. Ş. Erçetin (Ed.). *Eğitim ve Şiddet* (s. 219-252). ANKARA: Hegem Yayınları.

Bilge, F. (2009). *Çocuk istismarını önleyici çalışmalar: psiko-eğitsel program örneği* [Poster]. 7. Anadolu Adli Bilimler Kongresi, Sivas.

Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde Program Geliştirme* (10. bs.). ANKARA: Pegem A Yayıncılık.

Erbay, E. (2008). *Çocuk İşçi Olmak*. ANKARA: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.

Ovayolu, U., Uçan, Ö. ve Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri [Elektronik Sürüm]. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2 (4), 13-22.

Önder, K. N. (1986). *Öğretimde Program, İlke ve Yöntemler*. KONYA: Arı Basımevi.

Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismar ve ihmali: psikiyatrik yönleri [Elektronik Sürüm]. *Hacettepe Tıp Dergisi*; 35 (2), 82-86.

Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk istismarı ve ihmali [Elektronik Sürüm]. *Dicle Tıp Dergisi*, 34 (1), 70-74.

Vahip, I. (2002). Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: farklı bir açıdan bakış [Elektronik Sürüm]. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13 (4), 312-319.

Voltan Acar, N. (2011). *Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri* (8. bs.). ANKARA: Nobel Yayın Dağıtım.

http://www.google.com.tr/search?q=%C3%A7ocuk+ve+fiziksel+%C5%9Fiddet&hl=tr&prmd=i vns&source=lnms&tbn=isch&ei=aEzRTZTSJYKfwb227DrCQ&sa=X&oi=mode_link&ct=mode&cd=2&ved=0CA0Q_AUoAQ&biw=1280&bih=699 , Mayıs, 2011

<http://zmn2.mncdn.net/extentions/multimedia/2008/09/16-esine-siddet-uyguluyor/esine-siddet-uyguluyor.flv> , Mayıs, 2011

<http://zmn2.mncdn.net/extentions/multimedia/2011/04/23-nisan-usuduler/23-nisan-usuduler.flv> , Mayıs, 2011

<http://www.huseyinkacin.com/forum/index.php?action=printpage;topic=139.0> , Mayıs, 2011

<http://internettv.meb.gov.tr/dersler.asp?NO2=7051&NO=151&KOD=11> , Mayıs, 2011

<http://www.youtube.com/watch?v=0mK5u5OYLB4&feature=related> , Mayıs, 2011

http://www.youtube.com/watch?v=_o7nzMLEMWE , Mayıs, 2011

<http://www.vidivodo.com/209559/kucuk-kiza-taciz> , Mayıs, 2011

http://www.youtube.com/watch?v=O32dy_DOLTc , Mayıs, 2011

<http://www.psikolojikdanisma.net/> , Kasım, 2010

<http://www.bedirhangokce.com/>, Nisan, 2010